

partii naleraq

UKA2015/65 & 90

4. november 2015

Inatsisartut Suleriaasianni § 33 naapertorlugu aalajangiiffigisassatut siunnersuutit Immikkoortut 65, 90 ataqatigiisillugit siullermeerneqassapput

Illersornissamut isumaqatigiissutip 1951-imeersup kingornagullu ilassuteqartinneqartup qanoq isumaqatigiinniutigeqqinneqarsinnaananeranut kaammattuutininik saqqummiussisussamik Kalaallit/danskit allaffisornikkut ataatsimiititaliaannik pilersitsinissaq siunertaralugu danskit naalackersuisuinut saaffiginneqqullugit Naalackersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut, taamaalilluni illersornissamut isumaqatigiissutit aammalu amerikamiut Kalaallit Nunaanni sakkutooqarnerat Kalaallit Nunaannut iluaqutaanerusinnaaqqullugit.

(Inatsisartunut ilaasortaq Hans Enoksen, Partii Naleraq)

Aamma:

Illersornissamut isumaqatigiissut 1951-meersaq tamassumalu kingorna tapiliussatut isumaqatigiissutit tassunga attuumasut nalilersuinermik Inatsisartunut (imaluunniit tatigeqatigiinneq pillugu isertuussineq pisariaqassappat Nunanut Allanut Sillimaniarnermullu Ataatsimiititaliamut) UKA2016-imi saqqummiussinissaannik Naalackersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassatut siunnersuut. Naliliinermi isumaqatigiissummi naalackersuinikkut aningaasaqarnikkullu akuusut nunatsinnut qanoq pingaaruteqarneri nalilersorneqassapput, tamassumalu saniatigut Naalagaaffeqatigiinnerup iluani Namminersorlutik Oqartussat isumaqatigiissut malillugu pisinnaatitaaffisa piginnaaneqarnerisalu erseqqissarneqarneri ilaatinneqassallutik.

(Inatsisartunut ilaasortaq Sara Olsvig, Inuit Ataqtigiit)

Inatsisartuni ilaasortat Hans Enoksen Partii Naleraq aammalu Sara Olsvig Inuit Ataqtigiit nunatta illersornissaa pillugu aalajangiiffigisassatut siunnersuutaat imatut partii naleqqamiit oqaaseqarfigissavagut.

Siullermilli: Nunarput namminersulernikuuvoq, nammineq inatsisartoqarpoq, namminerlu Naalackersuisoqarluni. Inuiattut akuerisaanikuuvugut, pisinnaatitaaffeqarlutalu, taamaattumik 1951-mi avaqqutiinnarluta pisimasut massakkut inuunitsinnut taama akuersaarnanngitsigisumik kalluitillugit asuli ilaartuiinnarnata **nutaamik inuiannullu kalaallinut tamakkiisumik iluaqutaasussamik isumaqatigiissusiortariaqarpugut.**

Inuuneq kingumut isigaluni paasisassaammat siumullu isigaluni ingerlatassaammat, pisimasut kukkussutit uteqattaannginnissaat qulakkertussaagatsigu, makku aalajangernitsinni aamma tunngaviusariaqarput:

- 1953-imi "Naalagaaffeqataalernerput" danskillu tassanngaannartumik soqtiginnilernerat qularnanngitsumik iluaqutissamittut isiginninnerannik tunngaveqarpoq. Uani Partii Naleqqamiit danskit kukkuluttornerpassui tamanna tikiterlugu eqqaassanngilagut innersuussutigiinnarluguli

pisimasut inatsilerituumit ilisimatuumit Gudmundur Alfredssonimit doktorinngussutaanikuummata nunarsuarmi inatsilerituunngorniarfiit akimanersaatut taaneqartartumi, Harvard University-mi.

- Hingitaq 53. qulaani kalaallit eqqugaanerani pisimasut kingunerpassuisa ilagiinnarpaat. Oqaluttuassartaalu annertoqaaq sutigut tamatigut aammalu kinguaariinnut timikkut tarnikkullu kingunipiloqartitsilluni. Partii Naleraq sinnerlugu oqaaseqartup eqqartuussinerpassuit ilaat Danmarkimi malinnaaffiginikuuai, Danmarkillu eqqartuussinermi illersuisua amiilaarnaannartumik kalaallit pillugit nikassaanermik suusupaginninnermillu saqqummiisoq tusarnaartarnikuullugu. Danmarkip naalagaaffia illersoramiuk imaassimassooq oqaatsit annissai aamma pisortatigoortumik Danmarkip isumarigai. Suli ulloq manna tikillugu Inughuit pineqarnerat immikkoortitaasarnerat tusartuarparput, pissutsit tamakku minnerpaamilluunniit akuersaarneqarsinnaangillat.
- Atomip nukinga atorlugu nukissiorfilimmik sersersuup iluani illoqarfiliorneq. Kalaallit apereqqaannguarnagit, qularnanngitsumilli danskit akuersineratigut, minnerpaamillu ilisimanninneratigut, USA sersersuup iluani illoqarfiliortitsinikuuvoq atomip nukinganik nukissiuuteqarfilerlugu. Ilisimasakkalu tunngavigalugit taanna nukissiuuteqarfik qinngornernik ulorianartunik toqunarluinnartunillu ulikkaartoq manna suli tikillugu sersersuup iluaniippoq.
- 1968-imi timmisartup qinngornernik ulorianartunik qaartartorsuarnik usisup Pituffimmut mikkiartorluni nakkarnerata kingunerisaanik isertuussat amiilaarnaannartut ilarpassui aamma puttupput, danskit naalakkersuisa sallu tunngavigilluinnarlugu siunertaralugulu nunatta pinnguartarfinngortinneranut uppernarsaatit ilagiinnarpaat akuersaarneqarsinnaangilluinnartoq.

Ila danskimmi qanoq pissagaluarpas taanna timmisartorsuaq Aalborgip mittarfianut mikkiartortilluni ikerasammut Limfjordimut nakkarsimagaluarpas. Qularinngilluinnarpara taarsiinnissamik taamaallaat piumasagaannaratik aamma ikerasak Limfjord tamaaviat imaariarlugu naqqa tamaat saleqqinnaarlugu qinngornernik ulorianartunik peerullugu piumasagaassagaluartut. Illuanilli Pituffiup eqqaani pisoqarpoq, tassami suli qaartartut, tusakkagut malillugit marluk suli immap naqqaniippot avatangiisitsinnullu ulorianarluinnartumik ukiorpassuarni mingutitsisoqarluni. Sallu qaavatigut akuersaarneqarsinnaangilluinnartut ileqqulersornipalaat tamakku ilagiinnarpaat uagut Kalaallit Nunaanniit paattoorneqarsinnaangitsumik aaqeqqusassat minnerpaamik ilagisariaqagaat.

- Itillimi isumaqatigiissut 2003-meersoq imaqarpoq danskit naalakkersuisa nunarput pillugu sumiluunniit oqaloqateqarrniarunik kalaallinik peqataatitaqartarnissaanik isumaqatigiissut, tamannalu suli manna ulloq tikillugu danskinik unioqquteqattaarneqarpoq, ajornerpaavorli uagut Naalakkersuisugut uukapaatitsinernut akuersaaginnarlutik isiginnaartuinnaasaramik. Igalikumi isumaqatigiissut 2004-rameersoq nunatsinnut annikitsunnguanik iluarseriaatitaqarpoq, taamaattorli pingaaruteqarluni massakkut issiaqataalersinnaagatta isumaqatigiinninnermi. Taamaattorli danskit sorsunnersuup nalaani Washingtonimi aallartitaata atsiornikuusaa aammalu 1950-ikkunni "nutartigaasa" tunngavii minnerpaamilluunniit qimakkusunngilaat, tassami danskit carte blanche-rnikuummatik allanngortinnissaat kajumiginaviannigilaat. Uagullu kalaallit tigussaasumik iluaqutigilissagutsigu aatsaat naalagaaffinngorluta USA toqqaannartumik isumaqatigiinniarfigutsigu uagutsinnut qanoq annertutigisumik iluaqutaalerumaarnera takusalerumaarparput.
- 2009-mi namminersulernerpugut, malitsigivaalu akisussaaffiit pisussaaffillu amerlanerit tighneri. Pingaarnertulli inuiattut akuerisaanerput aammalu qaquguluunniit aperineqaaqqaarata inuiattut nammineq aalajangersinnaanngoratsigu namminiilivinnisarput.
- Mingutsitsineq, annertuupilussuaq Pituffimmiinnaangitsuaq Amerikkarmiulli sakkutooqarfikorpassuani aammalu Kangilinguani suli manna tikillugu aqqinneqarnikuunngillat, tamakkiisumillu saliisoqassappat aamma qaartartut immap naqqaniittut Moriusap avataa tunginnguani sersersuup naqqani illoqarfikumi atomip nukinganik nukissiuuteqarfimmi, ilimagineqartariaqarpoq miliaartit ataannaviannigikkaat. Mingutitsineq annertuupilussuaq

takusinnaasarput takusinnaangisarpullu nalunaarsoriarlugu saliisariaqarpugut mingutsitsisut akiligaannik

- CIA-p nunarput aqqusaarlugu mittarfigullu atorlugit tigusanik Danmarkip akuersaarneratigut ilisimateqqaarnata timmisartuussisarsimanera. Kingornatigut paasineqarpoq tamakku timmisartuussisarsimanerit aammalu nunatsinnut akunnittarsimanerit Danmarkip isertortumik ilisimasaqarfigisimagai nunatsinnullu ilisimatitsisussaaitaanini qassisaaalernersumi unioqqutissimallugu.
- Ilaalu ilanngullugit, ila taakkumita uku qulaani taakkartukkatta, tassa naammaleqaarnissamik oqassalluni naammalereeraluaqisut saniatigut ilisimanngisagut qassiuppammita?

Makku qulaani pisimasut akuersaarnangilluinnartut qaavatigut aamma USA-p Præcidenterisamaasa ilaata Monroe doctrine toqqamavigalugu nunatta pingaaruteqarnera ersersinneqarpoq. Ukioq mannalugu Januarip sisamaani danskit nunanut allanut Ministererisimasaa, Martin Lidegaard, oqaluttuarisaanermi pingaarutilerujummik siullermeertumillu ammasumik nutaarsiassaqaarfiit aqquutigalugit nassuerpoq, qanoq nunarput annertulluinnartigisumik iluaqutigisimallugu. Iluaqutiginninneralu aallaaveqarpoq siunnersuuteqartut tunngavilersuinerattuut. Ukiuni untritilikkaani nunarput neqitsiullugu annertuupilussuarmik iluaqutigivaa sulilu akeqanngiivissumik iluaqutigilluarlugu.

Kiisami danskit Naalakkersuisisa nassuernerat tupinnartortaqtariaqanngilaq, tupinnarnerpaavorli uagut Naalakkersuisutta tamanna nassuerneq annertunerusumik qisuariarfiginagulu iluaqutiginiannimmassuk, tamannalu Partii Naleqqamiit akuersaarsinnaangilluinnarparput!

Pissutsit tamakku naammaleqaat, piffissanngorpoq nunatta nammineq inuinit taamannak iluaqutaalernissaa. Ukunanilu siunnersuutini marluusuni alloriarnerit siulliit qulakkeerneqartussaapput.

Uanilu ukiaanerani ataatsimiinnermi oktobarip 13-iani tunngaviusumik inatsileriorinissamut isumalioqatigiissitaliorinissaq aamma amerlanerussuteqarluartut taperserlugu pilersitsisoqartussanngormat, tassunalu qulakkeertussaassagatsigu uagut nammineq iluaqutissanngornissaa, tassunga suliamut kalluannngittumik suliap ingerlanissaa qulakkeernissaa Partii Naleqqamiit erseqqissaatigissavarput, tassami suliaq ingerlanerani tikiinginneraniluunniit qulakkeertariaqarparput siunnersuutigineqartutuut angusaqartariaqartugut.

Siunnersuutit immikkut oqaaseqarfigineri:

Hans Enoksen Partii Naleraq, imm 65:

Hans Enoksen-ip siunnersuutaanut atatillugu suleqatigiissitaliornermilu inuttalersuisoqarnerani Naalakkersuisunut qulakkeeqqussavarput nunatsinnut iluaqutaasussamik, nunatsinnullu tunniusimasumik nunatsinniit inuttalersornissaa qulakkeerneqassammat.

Sara Olsvig, Inuit Ataqatigiit, imm 90:

Upernaaq apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnermi (UPA2015/39) Partii Naleqqamiit immikkoortumut oqaaseqaaterput takkajaaq sukumiisorlu innersuussutigissavarput. Tassani Partii Naleqqap kisimiilluni tapersiinnanngilaa partiilli tamakkinngikkunik amerlanerussuteqartuisa oqallisissiaq taperserparpaat.

Taama oqaaseqariarluta, siunnersuutit tamakkiisumik taperserpagut, aappassaaneerneqannginnerminnilu Nunanut allanut sillimaniarnermullu ataatsimiitaliami suliarineqarnissaa Partii Naleqqamiit innersuussutigaarput.

Qujanaq

Per Rosing Petersen